

ДОНЕЦЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ
КРАЄЗНАВЧИЙ
МУЗЕЙ

Відкриті консультування ДОКМ

Тема обговорення: "Методологія збору усних свідчень"
(в рамках роботи щодо фіксації подій російсько-української війни
і подальшим їх відображенням в українському музейному просторі)

УСНА ІСТОРІЯ

Усна історія – це напрям досліджень, за допомогою якого можна отримати нове знання через усні повідомлення людей, що були учасниками або свідками певних історичних подій. Його основний метод дослідження – інтерв'ю.

Послідовність дій в усноісторичних дослідженнях

Будь-яке якісне усноісторичне дослідження складається з чотирьох етапів:

1. **Підготовчий:** формулювання теми, концепції проєкту і дослідницьких завдань, складання запитальника.

2. **Опитування очевидців події:** визначення кола оповідачів, зустрічі з ними, процес опитування під запис.

3. **Обробка результатів:** складання опису отриманих в результаті опитування нових історичних джерел, ведеться їх розшифровка.

4. **Дослідження, публікування і зберігання усноісторичних джерел.**

Вибір типу інтерв'ю

У залежності від кількості осіб, що інтерв'юються одночасно, вирізняють:

✓ одноосібні (приватні, індивідуальні)

-бесіда інтерв'юера з одним опитуваним в довірчій обстановці, як правило, при відсутності сторонніх спостерігачів;

✓ групові

-бесіда одного інтерв'юера, який в цьому випадку називається модератором (тобто посередником), з декількома людьми.

За тематичною спрямованістю й інформаційним потенціалом найбільш популярними типами інтерв'ю є:

✓ **проблемне**
(тематичне, сфокусоване)

-інтерв'ю, спрямоване на вивчення «переживання» людиною окремої історичної події, ситуації чи явища.

✓ **біографічне**

- інтерв'ю, яке також має назву «історії життя» чи «розповіді про життя», і є орієнтованим на вивчення суб'єктивного, особистісного сприйняття минулого в межах цілісного біографічного досвіду;

✓ **лейтмотивне інтерв'ю**

- різновид біографічного, за допомогою якого в усноісторичному дослідженні вивчається вплив досвіду, набутого під час участі в тій чи іншій події, на подальшу біографію опитуваного;

В залежності від наявності стандартного для всіх інформантів питальника, інтерв'ю бувають:

6

✓ **структурованими**

(тільки відповіді на запитання з питальника)

✓ **напівструктурованими**

(відповіді на запитання + вільна розповідь)

✓ **неструктурованими**

або наративними (вільна розповідь)

НЕОБХІДНІ УМОВИ ДЛЯ УСНОІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Визначення теми і завдань дослідження.
2. Учасники проєкту, які пройшли необхідну підготовку.
3. Передбачуваний план бесід, запитальник.
4. Коло осіб, здатних відповісти на питання, що цікавлять дослідників.
5. Місце і час зустрічі, зручні для інтерв'ювання.
6. Технічне забезпечення проєкту, в першу чергу - засоби фіксації інтерв'ю: ручки, загальні зошити або блокноти, в ідеалі - засоби аудіо- та відеозаписи (диктофони, відеокамери, ноутбуки з відповідними функціями); комп'ютери та принтери для складання і роздрукування супровідної документації і розшифровок інтерв'ю.
7. Місце зберігання отриманих джерел, пристосоване для роботи з ними (музейні фонди, архіви, бібліотеки і т.д.).

Пошук респондентів

Методи пошуку респондентів:

✓ приватний

– найбільш розповсюджений, метод так званого «снігового кому» – коли перші інформанти (або навіть сам дослідник) допомагають знайти інших з кола своїх друзів чи знайомих;

✓ інституційний

– передбачає звернення дослідника до певного кола організацій, органів, об'єднань чи установ. Ними можуть бути: громадські й профспілкові організації, професійні об'єднання й товариства, фонди, газети, журнали, радіо й телебачення тощо;

✓ архівно-документальний

– є доречним тоді, коли архівні документи з тематики дослідження містять певні відомості стосовно інформантів як учасників подій, що висвітлюються в цих матеріалах.

Підготовка до інтерв'ю

1. Ознайомтеся з загальною інформацією, яку зможете знайти на конкретну тему.
2. Дізнайтесь про людей, із якими будете спілкуватись, ознайомтеся з головними фактами життя опитуваних.

Місце проведення інтерв'ю

Краще проводити інтерв'ю на «своїй» території, тобто запрошувати респондента до вашого закладу, адже так легше все технічно підготувати, особливо якщо планується відеозапис інтерв'ю.

Місце для інтерв'ю має бути тихим, затишним, щоб зайві люди чи обставини не заважали.

Формати проведення інтерв'ю

- офлайн, сам-на-сам, наживо;
- онлайн, дистанційно

*В ідеалі всі інтерв'ю слід проводити офлайн, сам-на-сам, щоб налагодити особистий контакт і реагувати на поведінку особи. Але іноді відстані є надто великими, а бюджети надто скромними, щоб уможливити особисті зустрічі.

Переваги Zoom:

- ✓ можливість ставити запис на паузу
- ✓ підтримка зорового контакту завдяки увімкненню камери
- ✓ доступність
- ✓ хороша якість звуку

Недоліки Zoom:

- ✓ блокування на території Донецької області;
- ✓ обмежена тривалість бесіди у безкоштовній версії програми;
- ✓ відсутній досвід роботи у програмі

Складання запитальника

УНІВЕРСАЛЬНОГО
ПИТАЛЬНИКА НЕ ІСНУЄ

Визначтесь:

- кому / чому буде присвячений проєкт;
- у кого ви братимете інтерв'ю;
- яку інформацію ви бажаєте отримати від респондента.

Кількість запитань

Безпечніше підготувати забагато запитань, аніж замало. Дехто дуже довго й докладно відповідає на одне запитання. Під час монологу такі особи можуть торкатися кількох запитань із переліку, що є в інтерв'юера, і порушувати теми, про які їм навіть не нагадували. Дехто відповідає лаконічно й потребує численних навідних запитань, які спонукатимуть їх розговоритися і виведуть на цікаву вам тему.

Поради

- Питання мають бути прості, щоб респондент одразу їх розумів.
- Уникайте запитань, на які можна відповісти односкладово.
- Не ставте більш ніж одне запитання за раз; більшість опитуваних відповідатимуть лише на якесь одне з них.
- Питальник має бути побудований так, щоб рухатись від болісних запитань до позитивних.

Тривалість інтерв'ю

Оптимальний час – 1-1,5 години.

Сплануйте усе так, щоб воно не тривало довше, ніж 2 години.

Через довші розмови співрозмовники або перевтомлюються, або почнуть відволікатися.

Як вмовити потенційного респондента?

- ✓ поясніть мету інтерв'ю та суть проєкту
- ✓ акцентуйте на важливості індивідуальних історій
- ✓ розкажіть, як буде проходити запис (за спеціальною методикою), де зберігатимуться матеріали
- ✓ скажіть, що станеться з записами та розшифруваннями, що матеріали не будуть тут же використані / перекручені в ЗМІ
- ✓ розтлумачте юридичний аспект передачі прав, який ваш співрозмовник чи співрозмовниця муситимуть підписати
- ✓ зазначте, що є можливість надання свідчень анонімно

Перед інтерв'ю

Перевірка технічного обладнання

Зарядіть пристрої, придбайте батарейки, акумулятори, перевірте кількість пам'яті для запису, наявності флеш-карток і тд.

Якщо ж пишете інтерв'ю онлайн, то потурбуйтеся, щоб був інтернет-зв'язок і справні та готові до запису пристрої.

Коли пишете офлайн на відео, рекомендуємо дублювати запис аудіо на диктофон.

Розташування техніки

Розмістіть техніку так, щоб вона не заважала оповідачу та не давала приводів для хвилювань.

Не ведіть прихованого запису, не ховайте диктофон. Це зруйнує найголовніше у ваших стосунках з оповідачем – довіру.

Права ОПОВІДАЧА

Перед тим, як розпочати запис інтерв'ю, розкажіть респонденту про його права.

Він має право відмовитися від відповіді на питання, зупинити або завершити розмову у будь-який час, якщо не готовий(а) далі спілкуватися.

Процес інтерв'ю

Роль і поведінка інтер'юєра.

Без поваги, вашої зацікавленості в розмові емпатичності і вміння слухати не очікуйте відвертих свідчень.

Завдяки уточнювальним питанням дослідники часто здобувають вагому частину усноісторичних свідчень, розкривають важливі питання.

Найважливіша навичка щодо уточнювальних запитань – це вміти уважно слухати, що вам розповідають.

Інтерв'юер - провідник

Інтерв'юер має спостерігати за ходом розповіді і не допускати повного перенесення у стресове минуле, цей ефект називають «ефект літаючого килима».

Важливо бути непомітним провідником у розмові і не перетягувати ковдру на себе.

Як вести бесіду

Інтерв'юер має бути нейтральним, не нав'язувати свою думку. Ми записуємо суб'єктивне свідчення людини, і маємо поважати думку оповідача.

Ящо ви не згодні з міркуваннями оповідача, візьміть за мету зрозуміти, чому його хід думок інший і що цьому посприяло. Задайте уточнювальні питання, спробуйте зрозуміти співрозмовника. Не вступайте в дискусію та не сперичайтеся.

Паузи

Спробуйте не вставляти репліки відразу після того, як оповідач заговірив, – може, він просто взяв паузу, видихає або збирається з наступними думками.

Не перебивайте!

По-перше, це прояв неповаги, по-друге – може збити вашого співрозмовника і він загубить важливу думку, що розкриває його свідчення. Дочекайтеся, поки відповідь буде вичерпною, і тоді ставте уточнювальні запитання.

Невербальна комунікація

Дослідник навіть невербально повинен показувати свою **зацікавленість**. Крім періодичних поглядів на диктофон або розглядання фотографій чи інших об'єктів, які безпосередньо пов'язані з інтерв'ю, старанно зберігайте візуальний контакт упродовж усього інтерв'ю. Усмішка або схвальне кивання сигналізує, що ви розумієте, про що йдеться, і водночас заохочує особу продовжувати свою розповідь далі.

Звуки також відіграють певну роль у невербальній комунікації. Тон голосу, вагання, наголос, сарказм і бурмотіння вбік свідчать про певне ставлення.

Знецінення спогадів

Оповідачі, які не вважають свої свідчення цінними, часом змінюють думку після інтерв'ювання. Цьому може сприяти правильно побудований послідовність основних та уточнюючих питань.

Якщо співрозмовнику складно вдається щось пригадати, спробуйте скерувати його іншим шляхом пригадування. Поставте йому питання про побут, хобі, домашніх улюбленців, тобто про приємні, позитивні моменти досвіду того часу, який вас цікавить.

Тактильність

Торкатися оповідача можна тільки з його дозволу («Можна я візьму вас за руку і пройдемо випити чаю?»). Але потреба в дотиках під час інтерв'ю зазвичай не виникає.

Якщо оповідач проявляє тактильність зі своєї сторони, наприклад, намагається обійняти вас, то ви можете підтримати його у відповідь,

Реакції на питання

плач (сильне хвилювання)

Інтерв'юер має бути підготовлени до різного розвитку подій, спокійно до цього ставитись і пропонувати зробити паузу. У подібних випадках на допомогу фрази: «Якщо Вам потрібен час, можемо зробити перерву або продовжити іншим разом».

агресія

У такому випадку також не треба губитись, а варто сказати «Ми можемо далі це не обговорювати. Ми можемо не повертатись до цієї теми» і також рухатись далі.

Дослідник зловив співрозмовника на брехні

Не кваптеся з припущенням, що ваш співрозмовник помиляється або каже неправду. Ваша мета – записати історію з позиції вашого оповідача, навіть якщо в ній будуть якісь перебільшення або самовихваляння. Спробуйте вивести ваших співрозмовників на детальніше обговорення сумнівних тез. Повертайтеся до проблемних місць у різні моменти інтерв'ю, щоб спонукати їх захищати або оскаржувати власні ж попередні твердження.

Завершення інтерв'ю

- **Заключне запитання на позитивній ноті**
- **Подяка за участь в проєкті, приділений час та відверту розмову**
- **Інформування про подальшу долю матеріалів запису**

Заповнення супровідної документації

Не зволікайте з заповненням та не відкладайте його, це займає 10-15 хвилин.

До складу рекомендованої супровідної документації входять:

1. паспортний лист інтерв'ю;
2. протокол інтерв'ю;
3. персоналія;
4. коротка біографія респондента (біограма);
5. дозвіл на використання матеріалів; інтерв'ю.

ДОНЕЦЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ
КРАЄЗНАВЧИЙ
МУЗЕЙ

ДОНЕЦЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ
КРАЄЗНАВЧИЙ
МУЗЕЙ

Відкриті консультування ДОКМ

Тема обговорення: "Методологія збору усних свідчень"
(в рамках роботи щодо фіксації подій російсько-української війни
і подальшим їх відображенням в українському музейному просторі)

